

РОЗВИТОК ГОВОРІННЯ ТА ПИСЬМА ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

DEVELOPMENT SPEAKING AND WRITING DURING DISTANCE LEARNING: PROBLEMS AND PROSPECTS

Стаття присвячена виявленню проблем, пов'язаних з розвитком говоріння та письма на заняттях англійської мови під час дистанційного навчання, а також зроблено спробу окреслити шляхи їх подолання. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку дієвих способів реалізації освітнього процесу в умовах дистанційного навчання. Мета статті полягає у виявленні складнощів та окресленні перспектив, пов'язаних з розвитком говоріння та письма на заняттях англійської мови під час дистанційного навчання. У статті дистанційне навчання розглядається і як форма, і як компонент загальної системи освіти та трактується як навчання, за якого взаємодія викладача і здобувача освіти відбувається на відстані, відображаючи всі притаманні освітньому процесу елементи, що здійснюються за допомогою Інтернет-технологій та інших засобів взаємодії. Важлива роль говоріння в дистанційній освіті пояснюється необхідністю підтримувати усне спілкування із здобувачами освіти, як і до початку дистанційного навчання. Автори статті наголошують, що для розвитку навичок усного іншомовного мовлення необхідне обговорення тематичних відеоматеріалів за комунікативними темами, що вивчаються, практика монологічного та діалогічного мовлення. Виявлено, що виникає потреба у навчанні електронного листування англійською мовою, що містить важливі екстралінгвістичні завдання. На це потрібно звертати увагу під час розвитку писемного мовлення. Автори наголошують, що здобувачі освіти мають усвідомлювати комплекс екстралінгвістичних чинників, які визначають мовленнєву поведінку під час написання електронного листа. Під час навчання писемного мовлення необхідно звертати увагу на культуру письма, здатність виражати різні інтенції в письмовій формі, вирішувати комунікативні завдання в умовах дистанційної взаємодії. У статті запропоновано деякі вправи для розвитку письма, зокрема електронних листів, з урахуванням норм етикету.

Ключові слова: дистанційне навчання, Інтернет-технологія, компетенція, розвиток говоріння, розвиток письма.

The article is devoted to identifying problems associated with the development of speaking and writing in English classes during distance learning, and an attempt is made to identify ways to overcome them. The relevance of the study is due to the need to find effective ways to implement the educational process in the context of distance learning. The purpose of the article is to identify the difficulties and determine the prospects associated with the development of speaking and writing in English classes during distance learning. In the article, distance learning is considered both as a form and as a component of the general education system and is interpreted as learning, in which the interaction between the teacher and the applicant takes place at a distance, reflecting all the elements inherent in the educational process, carried out through Internet technologies and other means of interaction. An important role in distance education is explained by the need to maintain oral communication with students, as before the start of distance learning. The authors of the article emphasize that in order to develop the skills of oral foreign speech, it is necessary to discuss thematic video materials on the studied communicative topics, the practice of monologue and dialogic speech. It was revealed that there is a need for teaching electronic correspondence in English, which contains important extralinguistic tasks. This should be taken into account in the development of written language. The authors note that students should be aware of the complex of extralinguistic factors that determine speech behavior when writing an e-mail. When teaching written speech, it is necessary to pay attention to the culture of writing, the ability to express different intentions in writing, to solve communication problems in conditions of remote interaction. The article proposes some exercises for the development of writing, in particular emails, taking into account the norms of etiquette.

Key words: distance learning, Internet technology, competence, development of speaking, development of writing.

УДК 811.11

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.2.12>

Негрівода О.О.,
канд. пед. наук,
викладач кафедри германської
філології та методики викладання
іноземних мов
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Трубціна О.М.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
та методики викладання іноземних мов
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми. Всебічний комплексний розвиток здобувачів освіти є «масштабною практико-орієнтованою діяльністю, яка потребує ґрунтовної теоретико-методологічної підготовки та ретельного відбору відповідних мовних засобів і методів навчання» [6]. З огляду на нові реалії дистанційного навчання, що складаються нині в українській освіті, особливу увагу слід приділити такому аспекту навчальної діяльності, як розвиток говоріння та письма. У сучасних умовах важко уявити життя без комп'ютерів, Інтернету та мобільних гаджетів. Глобальний розвиток технологій вплинув на сферу освіти, виводячи освітній процес на новий рівень. Інформаційні технології

в навчанні забезпечують освітній процес засобами електронних пристроїв і ресурсів. Головною тенденцією розвитку електронних технологій у навчанні іноземних мов є інтеграція комп'ютера, мобільного телефону та Інтернету в єдине інформаційно-комунікаційне середовище. Дистанційне навчання міцно увійшло в наше життя після 2019 року у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, яке призвело до локдаунів.

Оскільки в розпорядженні здобувачів освіти з'являється дедалі більше електронних і цифрових ресурсів, неможливо заперечувати ефективність і необхідність їхнього використання для вивчення «живої» мови з орієнтацією на постійно мінливі

мовні норми, тому методика викладання іноземних мов зазнає серйозних змін. Від викладачів іноземних мов вимагається посилення механізмів удосконалення міждисциплінарного спілкування, більш детальний аналіз індивідуальних особливостей та інтересів здобувачів освіти. Розвиток навичок говоріння здобувачів освіти пов'язаний з оновленням низки універсальних компетенцій у нових програмах навчання. В академічній спільноті дистанційне навчання розглядається і як форма, і як компонент загальної системи освіти, за яких взаємодія викладача і здобувача освіти відбувається на відстані, відображаючи всі притаманні освітньому процесу елементи (мету, зміст, методи, форми організації, засоби навчання), що здійснюються за допомогою Інтернет-технологій та інших засобів взаємодії [7]. Розглядаючи мету та завдання навчання іноземної мови, необхідно зазначити, що викладання цього предмета – це навчання діяльності, яка є функцією тієї чи іншої групи людей [5]. Іншими словами, вивчення іноземної мови має освітні та комунікативні цілі, причому останні підкреслюють відмінність іноземних мов від інших предметів.

На сучасному етапі дистанційне навчання іноземних мов покликане доповнити аудиторне навчання і досягти конкретних цілей з урахуванням різноманітних потреб здобувачів освіти. Ця система постійно розвивається. Зокрема, у дистанційній освіті стає зрозумілим, що цілі та завдання освіти виходять не від навчального закладу або викладача, а від здобувачів освіти, тобто споживача освітніх послуг. Ці цілі та завдання визначаються соціальним середовищем, у якому живе і діє здобувач, і тими інформаційними потоками, що формують стосунки у віртуальній спільноті [5; 7]. Дистанційне навчання на основі нових комунікаційних технологій стає для здобувачів освіти альтернативою традиційній освіті. Воно характеризується «можливістю організації активної пізнавальної діяльності кожного здобувача, ефективним зворотним зв'язком, інтерактивністю, індивідуалізацією та диференціацією освітнього процесу, формуванням стійкої мотивації до навчання та пізнавальної діяльності» [1]. У цьому полягає можливість створити умови, достатньо сприятливі для розвитку навчальної самостійності та автономної самостійної діяльності здобувачів освіти [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз теоретичної та методичної літератури засвідчує значну увагу науковців до дистанційного навчання, як-от роботи О. Малихіна та Т. Ярмольчук [1], В. Степанова [4], І. Сімкової [2] та ін. Зі свого боку, німецький методист В. Штангль [7] вивчав особливості дистанційного навчання у психологічному аспекті, а Р. Джурадо провів дослідження у шведських університетах з метою виявлення перешкод, які виникають під час дистанційного навчання [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість робіт, присвячених проблемам дистанційного навчання, розвиток говоріння та письма на заняттях англійської мови не розглядався, тому цей аспект потребує розробок.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у виявленні складнощів та окресленні перспектив, пов'язаних з розвитком говоріння та письма на заняттях англійської мови під час дистанційного навчання, що визначило актуальність нашої розвідки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним завданням навчання іноземних мов у дистанційній освіті має стати створення необхідного комфортного віртуального середовища для всіх учасників освітнього процесу, зі зручним інтерфейсом і зручними механізмами зворотного зв'язку. Специфіка предмета «іноземні мови» корелює зі специфікою дистанційної освіти, основними особливостями якої є мережева взаємодія всіх учасників освітнього процесу та відносно великий обсяг самостійної роботи, що виконується в режимі онлайн, інтерактивність, вибір і структурування навчальних матеріалів (автентичних текстів), методики викладання. Як правило, на сучасному етапі організації процесу дистанційного навчання використовуються такі форми організації навчальної діяльності: представлення навчального матеріалу; організація тренувальних завдань; використання «електронних тренажерів» (вправи з «налаштуванням» на рівень знань користувача, підказками та повтореннями); групова робота у віртуальному навчальному середовищі (телеконференції); індивідуальна робота під керівництвом викладача за допомогою електронної пошти або в реальному часі; виконання індивідуальних навчальних проєктів; вимірювання успішності навчання на основі об'єктивно спостережуваних індикаторів (навчальних показників) [7].

Здатність здобувачів освіти спілкуватися іноземною мовою забезпечується розвитком комунікативних компетенцій, зміст яких зумовлений такими видами компетенцій: мовною, мовленнєвою та соціокультурною. Ці компетенції також містять низку інших компетенцій. Мовні компетенції включають знання мови (лексика, граматики, фонетика та орфографія) та відповідні навички, а мовленнєві компетенції складаються з чотирьох видів компетенцій: аудіювання, говоріння, читання та письма. Слід зазначити, що мовленнєва компетенція не може бути сформована без оволодіння мовним матеріалом (фонетика, лексика та граматики). Однак знання лише мовного матеріалу не забезпечує формування мовленнєвих навичок, необхідні також навички розпізнавання інформації. Іншими словами, мовні навички є складовою частиною мовленнєвих умінь.

В умовах дистанційного навчання для розширення діапазону та обсягу як усного, так і писемного спілкування, можна використовувати такі Інтернет-технології, як блоги, форуми та чати. Особливу роль у вивченні іноземної мови відіграє спілкування з носіями мови та можливість почути різні акценти й діалекти. У сучасному інформаційному суспільстві люди спілкуються за допомогою різних видів цифрових пристроїв (мобільні телефони, смартфони, айфони, планшети тощо). Фахівці у галузі освіти наголошують, що говоріння є одним із найскладніших аспектів вивчення іноземної мови для здобувачів освіти на різних етапах української системи освіти [3, с. 23]. Дослідники виявили, що це проблемний вид діяльності в тому сенсі, що здобувачам освіти дуже складно подолати мовний бар'єр, правильно оформити думки іноземною мовою, зібратися психологічно.

Психологи виокремлюють у структурі акту говоріння чотири етапи:

1. Спонукально-мотиваційний, який полягає у тому, що певний мотив і певна мета висловлювання виявляють потребу людини у спілкуванні.

2. Аналітико-синтетичний етап, за якого механізм внутрішнього оформлення висловлювання забезпечує вибір слів і граматичне прогнозування.

3. Виконавчий етап призначений для інтонаційного та звукового оформлення думки.

4. Етап контролю пов'язаний з наявністю у мовця еталона, що формується в результаті мовної практики. Під час навчання іноземної мови, зокрема англійської, педагогу рекомендується враховувати всі зазначені етапи [6].

Комфортні умови для роботи над мовним матеріалом (наприклад, удома), можливість обрати зручний для себе темп виконання завдань і доступність різноманітних інформаційних ресурсів в Інтернеті в будь-який час порівняно зі звичайними умовами навчання (перебування в класі, неможливість сконцентруватися на груповій роботі, психологічний дискомфорт від усного мовлення) є потужним мотиватором для кращого засвоєння програмного матеріалу. Водночас викладачі можуть забезпечити певну ефективність спілкування в класі у створених інтерактивних ситуаціях. Крім того, такі інноваційні методи навчання пропонують різноманітні режими роботи, що сприяє залученості здобувачів освіти у спільну роботу, розвитку рефлексії та підвищенню інтересу до англійської мови [5].

Відомо, що розуміння мови на слух є одним із чинників розвитку навичок усного мовлення здобувачів освіти. Сприйняття іноземного мовлення на слух – це і мета, і засіб навчання. Висловлювання викладача, прості команди та короткі повідомлення мають бути зрозумілі повністю та точно. Здобувачі освіти мають бути забезпечені засобами, які підходять для усного спілкування і дозволяють їм

засвоювати інформацію іноземною мовою з мінімальними труднощами. Такими інструментами можуть бути програми відеоконференцій, доступні широкому колу користувачів різного рівня – Skype, Zoom, Google Hangouts тощо. У процесі спілкування здобувачі освіти використовують усі види діяльності, такі як розуміння іншомовних текстів, навички письма (спілкування через письмо), навички аудіювання та говоріння (спілкування через мовлення). Важлива роль говоріння в дистанційній освіті пояснюється необхідністю підтримувати усне спілкування зі здобувачами освіти, як і до початку дистанційного навчання.

Для розвитку навичок усного іншомовного мовлення необхідне обговорення тематичних відеоматеріалів за комунікативними темами, що вивчаються, практика монологічного та діалогічного мовлення з використанням граматичних часів англійського дієслова в активному й пасивному станах для опису розпорядку дня (наприклад, порівняння режиму дня до переходу на дистанційне навчання та під час дистанційного навчання, звичок, хобі тощо). З-поміж завдань, представлених на аудиторних заняттях, можна обрати вже звичні для здобувачів освіти види роботи, які можна використовувати під час дистанційного навчання. Завдання «Снігова куля» полягає в тому, щоб кожен учасник відеоконференції доповнив розпочате іншим здобувачем освіти речення, наприклад, «*Tom wakes up at half past six. After that he has a shower and ...*». Виконуючи завдання *Spot the lie* здобувач освіти надає інформацію про себе, при цьому одне з трьох тверджень є неправильним і його потрібно відгадати. Суть завдання *Question relay* полягає в тому, що викладач ставить тему для обговорення, наприклад, «*My free time*», ставить запитання за цією темою і просить одного зі здобувачів освіти відповісти на нього, далі той, хто відповів, обирає у випадковому порядку наступного здобувача освіти, який відповідатиме на запитання.

Здобувачі освіти часто не готові до спілкування через Інтернет англійською мовою. В умовах дистанційного навчання здобувачі освіти повинні вміти оформити електронного листа викладачеві для надсилання виконаних завдань на перевірку. Особливо складним для здобувачів освіти є усвідомлення комплексу екстралінгвістичних чинників, що визначають мовленнєву поведінку. Готуючи електронного листа, здобувачам освіти слід знати про вимоги до його оформлення: 1) тема, 2) привітання, звернення, 3) запитання, прохання до викладача за необхідності, 4) прикріплені файли.

Іншими словами, виникає потреба у навчанні електронного листування англійською мовою, що містить важливі екстралінгвістичні завдання. Під час навчання здобувачів освіти письма ставляться різноманітні цілі та завдання. Як правило,

месенджери та соціальні мережі визнаються основними засобами комунікації під час вивчення тем та навігаторами освітнього процесу, а оформлення електронних листів сприймається як другорядне завдання. Однак мовної комунікації в електронній формі необхідно навчати. Не можна нехтувати важливими структурними елементами письма та етикету, які свідчать про національну культуру. Спілкування в Інтернеті – це відкладений діалог, а інтерактивний діалог розглядається як невід’ємна частина освітнього процесу для забезпечення розвитку комунікативної культури здобувачів освіти. Культура у цьому разі – розуміння комунікативної ситуації та знання особливостей відповідної мовленнєвої поведінки.

Електронні листи і висловлювання-повідомлення слід розглядати як одиниці мовленнєвого спілкування, що мають смислову цілісність. У результаті вивчення електронних листів з’явився вид дискурсу, який відтворюють реальні користувачі мови під час реальних життєвих ситуацій, але часто ігнорують рольові стосунки, не враховують мовленнєву компетенцію, клішовані формули англійської мови, прив’язані до комунікативної ситуації, та нехтують вмінням спілкуватися в письмовій формі. Під час роботи з електронним листом від здобувачів освіти очікується чітке розуміння того, навіщо вони пишуть, кому і з якою метою. Найважливішою особливістю електронного листа є поєднання елементів усного та писемного етикету.

Під час заняття, що реалізує навчання комунікативного письмового мовлення, необхідно сформувати у здобувачів освіти уміння оцінити навчальні мовленнєві ситуації, усвідомити комунікативні завдання, що їх треба розв’язати в таких ситуаціях, а також реалізувати завдання спілкування адекватними мовними засобами. Для цього рекомендуються такі види завдань, як прочитати електронного листа та назвати тему листа; пояснити, навіщо потрібно заповнювати рядок «Тема», як автор починає лист, які ще варіанти звернення та привітання можна використати в електронному повідомленні, як автор закінчує свій лист. Корисним буде завдання на відновлення повного тексту листа, можна при цьому запропонувати список слів, що пропущені. Наприкінці навчання електронному листуванню можна запропонувати здобувачам освіти написати листа викладачу англійської мови. Усі завдання такого типу мають супроводжуватися скріншотами екрана.

Висновки. Для розвитку навичок говоріння на заняттях англійської мови важливим постає обговорення тематичних відеоматеріалів за комунікативними темами, що вивчаються, а також практика монологічного та діалогічного мовлення. Важлива роль говоріння в дистанційній освіті пояснюється необхідністю підтримувати усне спілкування зі здобувачами освіти, як і до початку дистанційного навчання. Під час навчання письмового мовлення необхідно звертати увагу на культуру письма, здатність виражати різні інтенції в письмовій формі, вирішувати комунікативні завдання в умовах дистанційної взаємодії. Електронне листування, у зв’язку з конкретними умовами та залежно від його призначення, – це вже не тільки письмове мовлення, яке використовується для підтримання особистісного спілкування, воно використовується з навчальною метою, а тому має стати об’єктом навчання на заняттях англійської мови.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у розробці вправ для розвитку говоріння та письма в умовах дистанційного навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Малихін О. В., Ярмольчук Т. М. Фахова підготовка майбутніх фахівців-філологів засобами інформаційного середовища. *Суб’єктивація процесу фахової підготовки майбутнього філолога: теоретичні і практичні аспекти*: монографія / за ред. О. В. Малихіна. Частина 1. Київ, НУБіП України. 2017. С. 202–229.
2. Сімкова І. О. Інноваційний підхід до формування фахової компетентності у майбутніх перекладачів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін*: матеріали II Міжнар. наук.-прак. конф. Суми, 2015. С. 43–45.
3. Скоблікова О. В. Розвиток комунікативного мовлення першокласників. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 159 с.
4. Степанов В. Про дистанційне навчання. URL: <http://www.iatp.kharkov.ua/cat/sites/stepanov/>
5. Jurado R. G. Barriers to a wider Implementation of LMS in Higher Education: a Swedish case study, 2006-2011. *Eleed (e-learning and education)*. 2012. Iss. 9.
6. Online Lexikon für Psychologie & Pädagogik – Online-Enzyklopädie aus den Wissenschaften Psychologie und Pädagogik. URL: <https://lexikon.stangl.eu/>
7. Stangl W. Was Sie immer schon über Psychologie wissen wollten. Arbeitsblätter zur wissenschaftlichen Psychologie. URL: <https://arbeitsblaetter.stangl-taller.at/>